

УДК 528 (092)

Б. П. Сергієнко, В. В. Соколов, В. О. Шевченко

ОЛЕКСАНДР ФЕДОРОВИЧ ТРЕМБАЧОВ – ВИДАТНИЙ ПЕДАГОГ-ГЕОДЕЗИСТ

Излагаются малоизвестные факты из биографии одного из ярчайших представителей кафедры геодезии и картографии географического факультета Киевского национального университета имени Тараса Шевченко за всю историю ее существования – Александра Федоровича Трембачева (1910-2001).

The paper deals with some little-known biographical facts about Oleksandr Fedorovich Trembachev (1910-2001) – one of the most prominent professors for all the history of the Chair of Geodesy and Cartography of Geographical Department of Kyiv Taras Shevchenko National University.

1 березня 2011 р. виповнилося 10 років від того дня, коли відійшов у вічність колишній старший викладач кафедри геодезії та картографії географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Олександр Федорович Трембачов. Часопис "Вісник геодезії та картографії" у № 4 за 2000 р. з нагоди 90-річчя з дня його народження на

своїх шпальтах видрукував статтю про життєвий і творчий шлях цієї непересічної особистості. Проте автори даної публікації вирішили додати до опублікованого життєпису Трембачова нові архівні розвідки, фотографії та деякі факти з подій минулого для вшанування його світлої пам'яті.

... Місто Маріїнськ на сибірській річці Киї, де народився О. Ф. Трембачов, до 1925 р. входило до Томської губернії, але в результаті адміністративної реформи воно відійшло до новоутвореної Кемеровської області. З побудовою Транссибірської магістралі це місто стало притулком для переселенців з європейської частини Російської імперії, і зокрема з північних районів України.

... Про своє навчання у Вищому військово-педагогічному інституті Червоної армії Олександр Федорович згадував позитивно, особливо про лекції старих професорів, які змінили його світогляд у ставленні до навчання. Цей світогляд ґрунтується на поглядах І. М. Сеченова та І. П. Павлова на закономірності умовно-рефлекторної діяльності головного мозку людини і Л. С. Виготського на зв'язок навчання з психічним розвитком особистості. Послідовність навчання базується на логіці процесу пізнання за таким алгоритмом:

- сприйняття навчальної інформації ("знання – ознаяомлення");
 - осмислення сприйнятої інформації ("знання – репродукція");
 - запам'ятовування і зберігання навчального матеріалу ("знання – навички");
 - творча професійна діяльність ("майстерність") [6].
- Здається, ніхто зараз не стане заперечувати цих

простих істин, адже такі підходи до навчального процесу вже давно притаманні геодезичним вишам Львова, Москви та багатьом іншим закладам, а для Київського університету у 60-х роках ХХ ст. це було вживовижу, бо, за традицією, в університеті переважала практика лекційної системи навчання.

Саме такий підхід до навчального процесу, а ще інтелігентне ставлення до колег і однаково рівне і шанобливе ставлення до студентів вирізняло Олександра Федоровича серед інших викладачів.

... Улітку 1942 р. в ході боротьби з німецькими фашистами відбулося формування Українського штабу партизанського руху (УШПР), начальником якого було призначено Т. А. Строкача [2].

Заняття з військової топографії в Школі особливого призначення (1943-1944 рр.)

У структурі УШПР наказом Наркомату оборони СРСР № 0078 від 19.04.1943 р. було організовано Школу особливого призначення, яку очолював полковник П. О. Виходець. У травні 1943 р. інженер-капітана О. Ф. Трембачова було направлено в цей заклад начальником навчальної частини.

За браком паперу деякі документи, як-то розклад занять, у Школі друкувалися на зворотному боці довоєнних топографічних карт [3]. З цих документів дізнаємося, що навчальна програма охоплювала 250 годин (по 10 кожного дня), не враховуючи суботи (господарський день) та неділі (вихідний). Дисципліна «Військова топографія» читалася 20 годин. Особливу увагу приділяли орієнтуванню на місцевості та на маршрутах через ліс і болота за азимутом у нічний час [4].

Школа особливого призначення готувала ко-

Інженер-капітан
О. Ф. Трембачов
(1943 р.)

мандирів загонів та розвідників-диверсантів, які згодом діяли у Польщі, Чехословаччині, Угорщині, Румунії, Болгарії [2]. Зі спогадів самого Олександра Федоровича, він один раз навіть побував під арештом СМЕРШу, оскільки його запідозрили у недбалому ставленні до службових обов'язків. А було так. Група, яку він готував та проводив інструктаж перед перекиданням у ворожий тил, не вийшла вчасно на зв'язок із керівництвом УШПР. Капітан О. Ф. Трембачов подумки вже готувався до страти, роздав товаришам по камері деякі особисті речі. І тільки запізніла радіограма-підтвердження, що група вже на місці виконання завдання (затримка була пов'язана із пошкодженням передавача), дала йому надію на подальше життя і продовження служби.

При визволенні України Червоною армією Школа особливого призначення УШПР просувався слідом за I Українським фронтом до Рівненської області. 1 серпня 1944 р. вона повернулася до Києва, де об'єдналась зі Спецшколою УШПР [2]. Інженер-майор топографічної служби О. Ф. Трембачов з часом став начальником штабу Об'єднаної школи УШПР [5].

... На фотографії з домашнього архіву дочки Олександра Федоровича Інги, датованій вереснем 1944 р., на фоні пам'ятника Б. Хмельницькому в Києві зображено групу представників УШПР, нагороджену медалями "Партизанові Вітчизняної війни", можливо, після вручення їх у Верховній Раді УРСР. Серед нагороджених і О. Ф. Трембачов.

Представники УШПР після нагородження медалами
"Партизанові Вітчизняної війни"
(третій зліва О. Ф. Трембачов; вересень 1944 р., Київ)

... Олександр Федорович мав три вищі освіти: інженерно-геодезичну, військово-педагогічну та звичайну педагогічну (у 1950-ті роки він закінчив Київський педагогічний інститут імені О. М. Горького).

... Географічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка у 70-ті роки ХХ ст. готував картографів для Демократичної Республіки В'єтнам. Один студент-іноземець мав необачність звернутися до викладача замість традиційного імені та по батькові на прізвище. Олександра Федоровича це спочатку обурило, і він почав терпляче роз'яснювати в'єтнамцю про існуючі форми ввічливості, але коли дізнався, що у В'єтнамі форма звертання до старших на прізвище вважається проявом найвищого ступеня поваги, вибачив студенту його безтактний вчинок.

О. Ф. Трембачов консультує студентів перед державним іспитом (1970 р.)

О. Ф. Трембачов цілеспрямовано, наполегливо і вміло працював зі здібними студентами. Серед його вихованців були і нині працюючі на кафедрі геодезії та картографії провідні викладачі – доцент А. Г. Ткаченко і професор А. М. Молочко. Багато інших колишніх студентів Олександра Федоровича саме завдяки його наполегливості й терпінню стали не тільки висококваліфікованими фахівцями, а й понині займають високі керівні посади, формують образ сучасної геодезії та картографії в Україні.

Науковий доробок О. Ф. Трембачова має навчально-методичний характер. Окремі його посібники популярні у студентів і досі.

Олександр Федорович товаришував із керівником Українського аерогеодезичного підприємства (Підприємство № 13) Г. Є. Левадним, який у 1960-ті надав кафедрі геодезії та картографії допомогу інструментами та нормативно-технічною літературою. Дружні стосунки в нього були і з професором В. М. Юрковським та викладачами-ветеранами Великої Вітчизняної війни. Певний час він ніс на собі тягар профспілкового діяча. Деякі колишні студенти пригадують зустрічі з ним в електропоездах Яготинського напрямку – Олександр Федорович був завзятим садоводом-огородником.

Будучи висококваліфікованим спеціалістом, наділеним природним педагогічним даром, поєднаним з кращими людськими якостями, такими як порядність, чесність, щирість, принциповість, вимогливість і душевна щедрість, О. Ф. Трембачов не

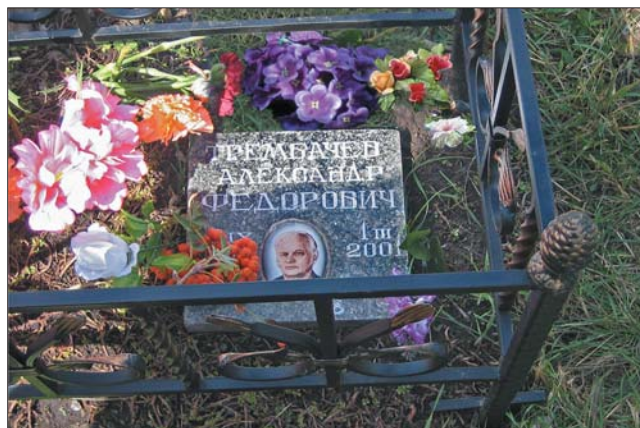

На засіданні кафедри (1974 р.)

тільки швидко адаптувався у великому колективі кафедри, але і став одним з найавторитетніших його співробітників. По суті, він був провідним фахівцем кафедри в галузі геодезії.

... 2 вересня 2010 р. з нагоди 100-річчя від дня народження Олександра Федоровича Трембачова за давньою традицією колишні випускники географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка зібралися на місці його поховання (4-й малий колумбарій, 3-тя тераса, 8-й ряд, місце 153) Байкового кладовища, поклали квіти і пом'янули улюбленого викладача. Принадно відвідали також могилу колишнього завідувача кафедри геодезії та картографії професора Андрія Семеновича Харченка. Цим подіям передувала спонсорська допомога – виготовлення та встановлення на місці вічного спочинку О. Ф. Трембачова художньої кованої огорожі.

Автори висловлюють подяку дочці О. Ф. Трембачова Інзі Олександрівні за надані фотографії з сімейного архіву.

Місце вічного спочинку О. Ф. Трембачова на Байковому кладовищі в Києві

Література

1. *Сергієнко, Б. П.* До 100-річчя від дня народження О. Ф. Трембачова [Текст] / Б.П. Сергієнко, В.В. Соколов // Національне картографування: стан, проблеми та перспективи розвитку; зб. наук. пр. – Вип. 4. – К.: ДНВП "Картографія", 2010. – С. 280-282.
2. *Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГОУ).* Україна партизанська 1941-1945. – К., 2001. – С. 36-41.
3. *ЦДАГОУ.Ф. 62, оп. 3, од. зб. 25.*
4. *ЦДАГОУ.Ф. 62, оп. 3, од. зб. 14.*
5. *ЦДАГОУ.Ф. 62, оп. 3, од. зб. 7.*

Інтернет-джерело

1. *Основные концепции обучения, применяемые в подготовке военнослужащих:* <http://lib.rus.ec/b/164134/read>.

Надійшла 14.04.11